

Nr 195.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om dels försöksverksamhet på televisionens område och dels igångsättande av offentliga televisionssändningar.

(4:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 3) och den andra inom andra kammaren av herrar *Ericsson* i Näs och *Andersson* i Brämhult (II: 4), har hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte medgiva rätt till utövande av försöksverksamhet på televisionens område tills vidare, till dess definitiva beslut om reguljär televisionsverksamhet fattats men dock minst till utgången av år 1957, antingen i enlighet med televisionsutredningens förslag, innebärande försöksverksamhet under ledning av nämnda utredning med telestyrelsen och AB Radiotjänst som verkställande organ, eller genom koncession åt privat företag, med rätt för detta att finansiera försöksverksamheten genom försäljning av programtid.

Vidare har i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Magnusson m. fl.* (I: 162) och den andra inom andra kammaren av herr *Nygren m. fl.* (II: 360), hemställts att riksdagen måtte uttala att televisionssändningar, gärna med inslag av kommersiell natur, snarast böra igångsättas i vårt land.

I *motionerna I: 3 och II: 4* har inledningsvis erinrats om att televisionsutredningen i skrivelse till chefen för kommunikationsdepartementet den 29 oktober 1952 föreslagit, att en försöksverksamhet på televisionsområdet skulle startas i Stockholm och Uppsala under utredningens ledning och med telestyrelsen och Radiotjänst som verkställande organ. Några licensinkomster räknades icke med under försöksperioden, utan verksamheten skulle huvudsakligen finansieras av statsmedel. Försöksverksamheten borde dock läggas så, att den gäve utredningen möjlighet att besvara frågan, huruvida andra inkomstkällor än licensinkomster borde anlitas för televisionens finansiering, exempelvis försäljning av programtid för reklamändamål.

Vidare har framhållits hurusom ett konsortium, bestående av vissa radiofirmor och näringsorganisationer, i skrivelse den 14 oktober 1953 hos Kungl. Maj:t anhållit om koncession att driva utsändning av television i Stockholm under tiden tills en av riksdagen beslutad reguljär svensk televisionstjänst igångsättes, dock minst t. o. m. utgången av år 1957. Verksamheten vore avsedd att bedrivas på kommersiell bas och att finansieras genom försäljning av programtid. Över konsortiets ansökan ha remissyttranden avgivits

av telestyrelsen, televisionsutredningen och Radiotjänst. På i motionerna närmare angivna skäl har Radiotjänst därvid icke ansett sig kunna tillstyrka den begärda koncessionen. I anslutning härtill ha motionärerna anfört följande.

För egen del vill vi framhålla, att det i föreliggande fall ju dock gäller att starta en försöksverksamhet inom stockholmsområdet, som genom sin befolkningstäthet är det lämpligaste för ett dylikt försök. Man kan på mycket goda grunder antaga att verksamheten inom detta befolkningsområde inom ett fåtal år kommer att bli självbärande. En dylik försöksverksamhet behöver icke innebära ett föregripande av televisionens slutgiltiga utformning och start i övriga delar av landet. Framhållas bör dock att televisionen just för de icke tätbefolkade områdena kommer att medföra de största fördelarna och att det är angeläget att televisionen så snart som möjligt når dessa områden. Detta kan dock icke ske förrän tillräckliga erfarenheter erhållits från de ovan rekommenderade provsändningarna. I detta fall kan man hänvisa till rundradions start i Stockholm innan Radiotjänst erhöll sin koncession.

Erinras må att riksdagen på sin tid (skr. 1947:117) gjorde ett uttalande i anledning av 1943 års rundradioutrednings betänkande angående rundradion i Sverige, dess aktuella behov och riktlinjerna för dess framtida verksamhet. Det synes oss föreligga lika starka skäl för ett riksdagsuttalande rörande hur en försöksverksamhet på televisionens ej mindre betydelsefulla område bör gestaltas. Ett sådant uttalande synes oss böra ske till förmån för ett påbörjande snarast möjligt av försöksutsändningar medelst television, i första hand enligt televisionsutredningens förslag och i andra hand genom att koncession meddelas ett privat företag.

I *motionerna I: 162 och II: 360* har till en början påpekats, att de svårigheter av teknisk natur som mött vid anordnande av offentliga televisionssändningar numera övervunnits. Vidare har lämnats en redogörelse för televisionsfrågans läge i vissa främmande länder, varefter motionärerna anfört följande.

Då kostnaderna onekligen framstår som det väsentliga hindret om ett land av Sveriges struktur avser att, försöksvis eller i mera avancerad form, inleda televisionssändningar, torde det vara av största intresse att pröva även andra utvägar än statsunderstödda sändningar. Möjligheten att bekosta sändningarna medelst av intresserade företag betalade reklamprogram får därvid icke förkastas. Denna möjlighet diskuterades av den av Kungl. Maj:t tillsatta televisionsutredningen, som emellertid icke tog slutlig ställning till frågan. Det torde emellertid icke kunna anses omotiverat att under en försöksperiod tillåta s. k. kommersiell television i vårt land, då allmänheten ju först genom direkt konfrontation med sådan har möjlighet att bilda sig en uppfattning om dess berättigande. Det bör i detta sammanhang anmärkas att i det land där en under statlig kontroll driven televisionsverksamhet utvecklats längst, nämligen Storbritannien, har man nu ansett det lämpligt att i sändningstiden bereda utrymme för reklam. Därvid sker givetvis fortlöpande kontroll över att utvecklingen icke snedvrids av detta nya inslag. Man kan även, som nyligen skett i ett yttrande från telestyrelsen, »erinra om att enskilda insatser i icke ringa mån bidrog till att rundradion på sin tid slog igenom så snabbt här i landet». Vid detta rundradions genombrott spelade som bekant även reklambetonade, betalade program en icke oväsentlig roll.

Vid övervägande av möjligheten att försöksvis driva televisionssändningar finansierade medelst reklamprogram har man redan avvikit något från tanken att verksamheten nödvändigtvis måste skötas av den institution som har statens uppdrag att syssla med rundradioprogrammen. Televisionsutredningens förslag att televisionsförsökens produktionsmässiga del borde handhas av Radiotjänst torde icke heller få betraktas som ett kategoriskt påstående att kompetens för dylik programproduktion icke kan tänkas förekomma utanför Radiotjänst. Det är uppenbart att Radiotjänsts styrelse i denna fråga har en mycket bestämd uppfattning, men vid ett mera vidsynt bedömande av frågan torde man även kunna tänka sig möjligheten att någon eller några fristående organisationer har resurser nog att kunna åtaga sig ansvaret för programproduktionen. Då staten har möjlighet att tack vare ett sådant åtagande från någon organisations sida göra en icke föraktlig besparing under televisionens försöksår i landet finns desto större anledning att ställa sig positiv till de förfrågningar om möjlighet att erhålla koncession för televisionssändning, som kan framkomma.

Givetvis får tillmötesgående mot koncessionsansökningar icke vara förbehållslöst och förekomma utan urskillning. Det bör tillses att de organisationer som eventuellt erhåller koncession har betryggande auktoritet och tillfredsställande ekonomisk bakgrund samt kan förväntas ådagalägga gott omdöme i sitt överinseende över de program som utsändes till allmänheten.

Sammanfattningsvis kan sägas att televisionen tekniskt sett nu är lika högt utvecklade som radion och att några omstörtande nykonstruktioner icke längre är att vänta på dess område. Med hänsyn till televisionens ovedersägliga betydelse såväl för folkupplysnings- och undervisningsändamål som för vetenskaplig forskning på de mest skiftande fält torde det vara betydelsefullt för vårt land att försökssändningar snarast kommer till stånd. Då det emellertid för närvarande icke är lämpligt för staten att ikläda sig några mera vittgående ekonomiska åtaganden på detta område anser vi det värdefullt om de initiativ som tas från annat håll i görligaste mån stödjes.

Över förevarande motioner ha, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, yttranden avgivits av telestyrelsen och televisionsutredningen, varjämte AB Radiotjänst beretts tillfälle att uttala sig i frågan.

Telestyrelsen har beträffande motionerna I: 3 och II: 4 framhållit, att styrelsen i sitt överifrågavarande koncessionsansökan den 17 december 1953 avgivna utlåtande intagit samma principiella inställning som kommit till uttryck i motionärernas hemställan men att Kungl. Maj:t genom beslut den 12 februari 1954 lämnat ansökan utan bifall.

Telestyrelsen har vidare erinrat om att styrelsen, förutom i ovannämnda utlåtande, berört den i motionerna I: 162 och II: 360 behandlade frågan om ett eventuellt kommersiellt inslag i en kommande svensk televisionsverksamhet jämväl i sitt den 29 januari 1953 avgivna utlåtande över televisionsutredningens förslag om försöksverksamhet på televisionsområdet. Styrelsen har däri bl. a. betonat önskvärdheten av att reklam prövas i televisionen, innan statsmakterna taga slutlig ställning i denna betydelsefulla fråga. Härtinnan har styrelsen vidare anfört följande.

Ett sådant prov om än i mycket begränsad omfattning är avsett att anordnas under innevarande vår av Aktiebolaget Sandrew-Ateljéerna i Stockholm, som den 16 februari 1954 erhållit telestyrelsens tillstånd att för provsänd-

ningar med television under en veckas tid nyttja de av nämnden för televisionsforskning innehavda televisionssändarna på tekniska högskolan i Stockholm. I dessa provsändningar komma att ingå även vissa kommersiella program. Bolaget har erhållit talmanskonferensens tillstånd att under försöksveckan ställa upp televisionsmottagare inom riksdagshuset.

Tillräcklig erfarenhet torde visserligen icke kunna vinnas genom ett så kortvarigt prov som detta, men telestyrelsen emotser dock med intresse resultatet därav, då det bör kunna ge en viss uppfattning dels om hur kommersiella televisionsprogram kunna utformas i praktiken och dels om filmbranschens möjligheter att bidra till en svensk televisionsverksamhet. Erfarenheter härutinnan böra vara av värde för den pågående televisionsutredningen och kunna i detta fall erhållas utan ekonomiska insatser från statens sida.

AB Radiotjänst har anfört följande.

I skrivelse till Konungen den 18 november 1949 har Radiotjänst hemställt, att Kungl. Maj:t snarast måtte fatta principbeslut om upplåtelse av televisionens programproduktion åt Radiotjänst. I yttrande över denna skrivelse ha försvarsstaben och statskontoret tillstyrkt Radiotjänsts hemställan. Telegrafstyrelsen hade anmodat nämnden för televisionsforskning, i vilken flera av de koncessionssökande radioindustrierna ingå som intressenter, att yttra sig i ärendet. Nämnden anförde i skrivelse, som den 10 februari 1951 av telegrafstyrelsen ingavs till Konungen: »Televisionen har, enligt vad erfarenheten visat i andra länder, program- och arbetsuppgifter, vilka i mycket sammanfalla med rundradions. Det förefaller därför naturligt att i framtiden icke skilja rundradion och televisionen från varandra. Av rent praktiska skäl torde det även ligga nära till hands att när det gäller att bygga upp televisionens programtjänst tillvarata de erfarenheter, Radiotjänst samlat under sin tjugofemåriga rundradioverksamhet, samt att i den utsträckning det är möjligt utnyttja bolagets organisation och personal. Även om mycket sålunda talar för att Radiotjänst bör omhändervä televisionens programtjänst, synes det dock nämnden svårt att redan nu göra ett slutgiltigt uttalande därom. Nämnden räknar emellertid med Radiotjänsts medverkan i den fortsatta försöksverksamheten.»

Vid avgivande av yttrande den 7 november 1950 över telegrafstyrelsens i samråd med Radiotjänst gjorda äskande av kr. 2 200 000 till en försöksanläggning för television anförde Radiotjänst bl. a., att företaget är berett att, i överensstämmelse med av riksdagen godkända principer gällande för den nuvarande rundradion, svara för programskapandet i dess helhet konstnärligt och tekniskt. Vidare anfördes, att Radiotjänst är berett att igångsätta programförsök, så snart tekniska och ekonomiska förutsättningar härför finnas.

Radiotjänsts styrelse är av den bestämda uppfattningen, att vad som framlagts i anförda skrivelser fortfarande har giltighet. Radions och televisionens programtjänst bör handhavas av samma företag.

Igångsättande av televisionssändningar med inslag av kommersiell natur skulle innebära att det ekonomiska intresset skulle göra sig starkt gällande vid programmets utformning. Stora svårigheter skulle uppstå när det gäller att hävda de kvalitativa och innehållsmässiga krav som måste ställas på televisionsprogrammen.

Det torde icke kunna bestridas, att televisionen kan spela en mycket betydelsefull roll som bildningsorgan och opinionsbildande faktor, vilken enligt Radiotjänsts mening gör det nödvändigt att frågan om televisionens organisatoriska och ekonomiska uppbyggnad ses i relation till de överväganden

av samhällelig och kulturell art, som varit vägledande när statsmakterna dragit upp riktlinjerna för Radiotjänsts programverksamhet.

Vidare bör man icke förbigå den möjligheten, att, sedan televisionsför-söken övergått i reguljär verksamhet, denna senare icke kan finansieras enbart genom betald programtid. Sannolikt är, att finansieringen även måste ske licensvägen och åtminstone i rörelsens tidigare skede genom av staten anvisade medel. I samband härmed vill Radiotjänst understryka, att — vare sig finansiering sker genom licensbetalning, statssubventionering eller betald programtid — det blir allmänheten, som i realiteten får betala kostnaderna.

Vid bedömandet av detta problem bör jämförelse göras med den nuvarande radion. Det har varit en tillgång för radion, att den kunnat byggas upp utan anlitande av inkomster av reklam. Riksdagen har också i skrivelse nr 117 den 22 april 1947 till Konungen i anledning av proposition angående rundradion i Sverige uttalat: »Riksdagen är ense med departementschefen om att försäljning av programtid för kommersiell reklam icke bör ifrågakomma. Ehuru spörsmålet saknar aktuellt intresse, har riksdagen likväl med hänsyn till vad i motionen II: 335 anförts velat giva till känna denna sin uppfattning.»

Svenska Tidningsutgivareföreningen har i skrivelse till kommunikationsdepartementet den 1 december 1952 påvisat de nackdelar, som kommersiell television medför, och därjämte understrukt, att ett försök med betalda reklamprogram för att utröna verkningarna därav av flera skäl torde bli föga vägledande.

Det är angeläget, att televisionen redan från starten får allmänhetens förtroende och att försöksverksamheten drives så, att det ur densamma kan växa fram en svensk television, som motsvarar detta förtroende.

Radiotjänst har principiellt den uppfattningen, att television liksom radio icke skall finansieras genom försäljning av programtid. I detta sammanhang bör framhållas, att det torde vara lättare att övergå från icke kommersiell television till kommersiell än tvärtom.

Vid produktion av program för både radio och television komma artister och övriga medverkande att hårt anlitas. I ett litet land är det av detta skäl alltid svårt att uppnå önskvärd variation. Endast genom en intensiv samverkan inom ett företag kunna de knappa resurserna ändamålsenligt fördelas på verksamhetens olika delar, d. v. s. radio och television. Det står också klart, att det företag, som slutgiltigt skall handha televisionens programtjänst, redan från början skall kunna direkt medverka vid organisationens uppbyggnad. Detta gäller icke minst rekryteringen av personal med eller utan erfarenhet från radio.

Trots att erfarenheter beträffande televisionens utveckling i andra länder icke i alla avseenden ge anledning till optimistisk bedömning är det klart, att television måste komma även i vårt land. Under sådana omständigheter och då några vägande hinder av teknisk art numera icke föreligga, anser Radiotjänsts styrelse det vara angeläget, att försöksverksamhet snart kommer till stånd och att denna verksamhet bedrivs inom Radiotjänst i enlighet med de riktlinjer, som uppdragits för rundradions programverksamhet.

Televisionsutredningen, vars remissyttrande är dagtecknat den 8 november 1954, har anförut följande.

Med anledning av motionerna I: 3 och II: 4 får utredningen erinra om att Kungl. Maj:t genom beslut den 4 juni 1954 uppdragit åt Aktiebolaget Radio-

tjänst att i enlighet med vissa av bolaget i skrivelse till chefen för kommunikationsdepartementet den 11 mars 1954 föreslagna riktlinjer anordna utbildnings- och övningsverksamhet i television. Denna verksamhet pågår.

Vad angår motionerna I: 162 och II: 360 får utredningen hänvisa till sitt denna dag till chefen för kommunikationsdepartementet avlämnade betänkande angående televisionen i Sverige (SOU 1954:32) och de förslag som där framförts om startandet av en televisionsverksamhet i vårt land.

Utskottet. Såsom av televisionsutredningen erinrats har Kungl. Maj:t genom beslut den 4 juni 1954 uppdragit åt AB Radiotjänst att i enlighet med vissa av bolaget föreslagna riktlinjer anordna utbildnings- och övningsverksamhet för programproduktion i television. Denna verksamhet har numera påbörjats. Televisionsutredningen har vidare i ett den 8 november 1954 dagtecknat betänkande framlagt förslag om startandet av en reguljär televisionsverksamhet i vårt land. Detta förslag är f. n. föremål för vederbörlig remissbehandling.

Med hänsyn till sålunda föreliggande omständigheter anser utskottet anledning saknas för riksdagen att nu göra någon särskild framställning eller något särskilt uttalande i frågan. Utskottet hemställer därför,

I. att motionerna I: 3 och II: 4 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att motionerna I: 162 och II: 360 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 30 november 1954.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Gustaf Karlsson, Ohlon, Iwar Andersson, Näsgård, Leander, Gillström, fröken Andersson, herrar Näsström, Hesselbom, Sundelin, Einar Persson, Boman, Ragnar Persson, Edvin Thun och Ivar Nilzon; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Malmberg i Skövde, Bergström, Andersson i Malmö, Lindholm, Rubbestad, Svensson i Ljungskile, Åkerström, Staxäng, Johansson i Mysinge, Petterson i Degerfors, fru Ericsson i Luleå, herr Nihlfors och fröken Vinge.